

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний економічний університет
Юридичний факультет

Кафедра конституційного,
адміністративного та фінансового права

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни: «Господарське право»

на тему:

„Кредитний договір”

Студента 3 курсу ПР - 33 групи
Галузь знань 0304 «Право»
Напрямок підготовки 6.030401 «Правознавство»
Перешлюги Н.Р.
Керівник: д.ю.н., проф. Гречанюк С.К.

Національна шкала _____
Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії

_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)

ТЕРНОПІЛЬ – 2016

Зміст

Вступ.....	3
Розділ 1. Поняття та характерні ознаки кредитного договору.....	5
1.1. Кредитний договір як юридична основа кредитного процесу.....	5
1.2. Ключові ознаки кредитного договору.....	9
1.3. Види кредитних договорів.....	11
Розділ 2. Особливості правового регулювання кредитних договорів в Україні.	15
2.1. Правові аспекти укладання кредитних договорів.....	15
2.2. Правове регулювання відносин за кредитним договором.....	20
2.3. Законодавчі колізії регулювання кредитних договорів в Україні.....	24
Висновки.....	31
Список використаних джерел.....	33

ВСТУП

Сучасний розвиток підприємництва в значній мірі залежить від ефективної діяльності банківської системи України. Важливим аспектом у цьому відношенні є кредитний ринок, що забезпечує реальну можливість отримати необхідні ресурси і здатність фінансових установ їх надати.

Це дослідження має на меті виявити окремі правові недоліки забезпечення проведення кредитування в Україні та запропонувати практичні поради, які б забезпечили дієвий механізм захисту майнових прав суб'єктів цих відносин.

Ситуація, що склалася зараз у процесі укладання та виконання кредитних договорів свідчить про те, що учасники відносин недостатньо приділяють увагу таким питанням: укладаються договори з юридичними особами, представники яких не мають належних повноважень; включення до умов кредитного договору права кредитора змінювати відсоткову ставку в односторонньому порядку; недодержання встановленої законом форми договору, подання позовів філіями банку, які не мають належних повноважень представляти банк в господарському процесі. Це говорить про явний перекис в бік економічної сторони договорів, з одночасним нехтуванням юридичної суті справи. Ґрунтовність цього висновку підтверджується „Результатами узагальнення судової практики вирішення спорів, пов'язаних з укладанням і виконанням кредитних договорів“, викладеними Вищим арбітражним судом України.

Таким чином, виникає потреба вироблення ефективних юридичних рекомендацій, що допоможуть правильно зорієнтуватися підприємцям при укладанні та реалізації договорів, що опосередковують кредитні відносини.

Інститут кредитування в рамках його договірної форми отримав своє нормативне закріплення приблизно у II тисячолітті до н. е., коли в Законах вавілонського царя Хаммурапі вперше був закріплений обов'язок писати на глиняних табличках розмір позики, імена кредитора та позичальника, дату укладення договору, місце укладення, розмір відсотків, строк сплати, імена свідків та відтиск нігтя позичальника. Доведено, що правове та нормативне

регулювання кредитних відносин в Україні розпочиналося із зведення законів Руської Правди на Київській Русі.

У вітчизняній правовій науці дослідження правових відносин за кредитним договором вже мали місце. Так, однією з перших ґрунтовних спроб висвітлити особливості вказаних відносин була кандидатська дисертація Л. Г. Рябко на тему «Правове регулювання кредитних відносин за законодавством України» (2002 р.). Крім того, окремі проблеми зазначеної тематики висвітлювали у своїх дисертаціях Ю. І. Чалий, С. М. Лепех, О. П. Орлюк, Г. Ю. Шемшученко, Н. І. Квіт та інші.

Метою курсової роботи є дослідження особливостей кредитного договору.

Об'єктом дослідження є кредитний договір.

Предметом дослідження є особливості правового регулювання кредитних договорів.

Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити такі завдання:

- охарактеризувати кредитний договір як юридична основа кредитного процесу;
- визначити ключові ознаки кредитного договору;
- провести характеристику видів кредитних договорів;
- проаналізувати правові аспекти укладання кредитних договорів;
- вивчити особливості правового регулювання відносин за кредитним договором;
- дослідити законодавчі колізії регулювання кредитних договорів в Україні.

Під час виконання роботи використовувалися методи аналізу, характеристики та порівняння.

Курсова робота складається зі вступу, двох розділів з підрозділами, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ ТА ХАРАКТЕРНІ ОЗНАКИ КРЕДИТНОГО ДОГОВОРУ

1.1. Кредитний договір як юридична основа кредитного процесу

Кредитний договір — цивільно-правовий документ, який визначає взаємні юридичні права і зобов'язання та економічну відповідальність комерційного банку і клієнта (позичальника) з приводу проведення кредитної операції. Кредитні відносини між кредитором (банком) і позичальником обов'язково набувають договірного характеру. В правовій державі має забезпечуватися повноцінна правова основа кредитного процесу. Здійснення кредитного обслуговування на договірній основі передбачається Законом України "Про банки і банківську діяльність".

Головна вимога до змісту кредитного договору полягає у тому, щоби він містив у собі такі юридичні норми, які б дозволили регулювати весь комплекс взаємовідносин банку з клієнтом (позичальником). У банківській практиці використовуються типові форми кредитних договорів стосовно різних видів позик, хоча чинне законодавство й не встановлює загальних вимог до форми та умов кредитного договору. Типова форма кредитного договору наведена в Положенні НБУ "Про кредитування". На основі типової форми кредитного договору банки розробляють власні варіанти цього документа. Конкретний зміст кредитного договору і перелік усіх умов кредитної операції визначаються за згодою сторін. У кожному конкретному випадку зміст кредитного договору пристосовується до особливостей позичальника, враховує специфіку його фінансово-господарської діяльності [5, с. 124-125].

Згідно із Цивільним кодексом України основною відмінністю між кредитним договором і договором позики є безвідплатний характер останнього. Позичальник за договором позики не сплачує позикодавцеві відсотків за позику, що обов'язковою й істотною умовою кредитного договору.

Кредитні договори укладаються в письмовій формі і не можуть змінюватися в односторонньому порядку без згоди сторін. Стороною за кредитним договором

є банк, а не кредитне управління (відділ) банку або інший його структурний підрозділ. У разі порушення цієї умови договір, укладений структурною одиницею банку від свого імені, вважається недійсним. Зміни в договір вносяться за погодженням обох сторін. Кредитний договір має бути підписаний повноважними особами сторін, які його укладають. Спірні питання щодо виконання договору у разі недосягнення згоди між сторонами розглядаються арбітражем або судом.

За своєю структурою кредитний договір має включати такі складові [8, с. 65-69]:

- преамбулу, в якій зазначаються найменування сторін та їх організаційно-правова форма;
- предмет і суму договору; (уточнюється мета кредиту, його сума, строк надання позики, величина річних відсотків; указується номер і дата договору);
- умови забезпечення кредиту вказується конкретно: договір застави, договір поруки (гарантія), цінні папери або інші документи; зазначається, що кредит, наданий банком, забезпечується всім належним позичальникові майном і коштами);
- порядок надання і погашення позики (розкривається конкретний механізм видачі і погашення позики із зазначенням терміну);
- зобов'язання банку і позичальника (банк зобов'язується відкрити позичальникові певний (вказується номер) позичковий рахунок для видачі кредиту; позичальник зобов'язується використати кредит на зазначені у договорі цілі та забезпечити повернення одержаного кредиту і сплату нарахованих відсотків із свого поточного рахунка у встановлені строки відповідно до строкових зобов'язань);
- права банку і позичальника (банк має право у разі недотримання позичальником умов договору розірвати його і достроково стягнути кредит зі сплатою штрафу — вказується розмір штрафу у відсотках до суми позички позичальник має право достроково розірвати договір, повністю повернувши

одержаний кредит, включаючи відсотки за його користування, попередньо повідомивши про це банк);

- санкції у разі невиконання умов договору;
- порядок розгляду спірних питань (вони вирішуються згідно з чинним законодавством в арбітражному порядку);
- особливі умови (наприклад порядок внесення змін у договір; зміни у договорі оформляються додатковою угодою сторін);
- строк дії договору (строк дії кредитного договору встановлюється з дня надання кредиту і до повного погашення позики та відсотків за нею);
- юридичні адреси та реквізити сторін;
- підписи сторін.

У західних країнах до тексту кредитного договору часто включають так звані зобов'язальні умови, заборонні умови, а також обмежувальні умови. До зобов'язувальних умов відносяться умови, що покладають певні зобов'язання на керівництво підприємства-позичальника. Це, приміром, надання банкові через певні проміжки часу фінансових звітів підприємства, а також іншої необхідної фінансово-облікової інформації; підтримання позичальником фіксованої величини оборотного капіталу вище певного мінімального рівня; забезпечення стабільності керівного складу підприємства на час дії договору тощо. Заборонні умови — це дії, які позичальник зобов'язується не здійснювати під час кредитної операції без попереднього погодження із банком. Йдеться, наприклад, про заборону підприємству-позичальнику проводити реорганізацію і зміну юридичного статусу в період дії кредитного договору; заборону позичальнику на продаж або надання в оренду активної частини його основного капіталу; заборону виступати гарантом для іншого позичальника тощо. Обмежувальні умови кредитного договору дозволяють підприємству-позичальнику певні дії, але лише в заздалегідь встановлених межах. Це, приміром, обмеження величини дивідендів, які акціонерне товариство-позичальник має право виплачувати власним акціонерам під час реалізації кредитного договору; обмеження величини премій,

доплат до заробітної плати, матеріальних допомог, що виплачуються працівникам підприємства-позичальника, тощо [12, с. 147-149].

Кредитний договір може бути укладений як складанням одного документа, підписаного сторонами, так і шляхом обміну листами, телеграмами, телефонограмами та ін., підписаними стороною, яка їх надсилає. Факт укладання кредитного договору підкреслює добровільність участі сторін у даній кредитній операції.

За невиконання або неналежне виконання договірних кредитних зобов'язань винна сторона несе цивільно-правову відповідальність. Арбітражний суд розглядає спори щодо виконання кредитного договору в строк не більше двох місяців з дня одержання позовної заяви. Рішення, постанова, ухвала арбітражного суду підлягають обов'язковому виконанню.

Банк здійснює контроль за виконанням позичальником умов кредитного договору, за цільовим використанням позики, своєчасним і повним її погашенням. При цьому банк протягом усього строку дії кредитного договору підтримує ділові контакти з позичальником, зобов'язаний проводити перевірки стану збереження заставного майна, що повинно бути передбачено кредитним договором. У разі виявлення фактів використання кредиту не за цільовим призначенням банк має право достроково розірвати кредитний договір, що є підставою для стягнення всіх коштів у межах зобов'язань позичальника за кредитним договором у встановленому чинним законодавством порядку [11, с. 98-99].

На договірних засадах шляхом укладання кредитних договорів визначаються також кредитні відносини між комерційними банками (міжбанківські кредити).

Чітке визначення умов кредитного договору дозволяє забезпечити ефективну взаємовигідну для банку і позичальника реалізацію кредитної операції на всіх її стадіях. Правильно складений кредитний договір служить для захисту інтересів як банку, так і клієнта-позичальника. Для цього необхідно, щоби кожний пункт кредитного договору був конкретним, чітко сформульованим і не допускав різного його тлумачення.

1.2. Ключові ознаки кредитного договору

Кредитний договір — цивільно-правовий документ, який визначає взаємні юридичні права і зобов'язання та економічну відповідальність між фінансовою установою (комерційним банком, кредитні спілки тощо) і клієнта (позичальника) з приводу проведення кредитної операції [1].

Головна вимога до змісту кредитного договору полягає у тому, щоби він містив у собі такі юридичні норми, які б дозволили регулювати весь комплекс взаємовідносин фінансової установи з клієнтом (позичальником).

Кредитні договори укладаються в письмовій формі і не можуть змінюватися в односторонньому порядку без згоди сторін. Стороною за кредитним договором є банк, а не кредитне управління (відділ) банку або інший його структурний підрозділ. У разі порушення цієї умови договір, укладений структурною одиницею банку від свого імені, може бути визнаний недійсним. Зміни в договір вносяться за погодженням обох сторін. Кредитний договір має бути підписаний повноважними особами сторін, які його укладають. Спірні питання щодо виконання договору у разі недосягнення згоди між сторонами розглядаються судом.

За своєю структурою кредитний договір має включати такі складові:

- преамбулу, в якій зазначаються найменування сторін та їх організаційно-правова форма;
- предмет і суму договору; (уточнюється мета кредиту, його сума, строк надання позики, величина річних відсотків; указується номер і дата договору);
- умови забезпечення кредиту вказується конкретно: договір застави, договір поруки (гарантія), цінні папери або інші документи; зазначається, що кредит, наданий банком, забезпечується всім належним позичальникові майном і коштами);
- порядок надання і погашення позики (розкривається конкретний механізм видачі і погашення позики із зазначенням терміну);

– зобов'язання банку і позичальника (банк зобов'язується відкрити позичальникові певний (вказується номер) позичковий рахунок для видачі кредиту; позичальник зобов'язується використати кредит на зазначені у договорі цілі та забезпечити повернення одержаного кредиту і сплату нарахованих відсотків із свого поточного рахунка у встановлені строки відповідно до строкових зобов'язань);

– права банку і позичальника (банк має право у разі недотримання позичальником умов договору розірвати його і достроково стягнути кредит зі сплатою штрафу — вказується розмір штрафу у відсотках до суми позички позичальник має право достроково розірвати договір, повністю повернувши одержаний кредит, включаючи відсотки за його користування, попередньо повідомивши про це банк);

– санкції у разі невиконання умов договору;

– порядок розгляду спірних питань (вони вирішуються згідно з чинним законодавством в арбітражному порядку);

– особливі умови (наприклад порядок внесення змін у договір; зміни у договорі оформляються додатковою угодою сторін);

– строк дії договору (строк дії кредитного договору встановлюється з дня надання кредиту і до повного погашення позики та відсотків за нею);

– юридичні адреси та реквізити сторін;

– підписи сторін [3].

1.3. Види кредитних договорів

Банківський кредит надається суб'єктам кредитування усіх форм власності у тимчасове користування на умовах, передбачених кредитним договором.

Кредити, які надаються банками, поділяються:

1. За строками користування на:

а) короткострокові - до 1 року; можуть надаватися банками у разі тимчасових фінансових труднощів, що виникають у зв'язку з витратами виробництва та обігу, не забезпечених надходженням коштів у відповідному періоді;

б) середньострокові - до 3 років; можуть надаватися на оплату обладнання, поточні витрати, на фінансування капітальних вкладень;

в) довгострокові - понад 3 роки; можуть надаватися для формування основних фондів. Об'єктами кредитування можуть бути капітальні витрати на реконструкцію, модернізацію та розширення вже діючих основних фондів, на нове будівництво, на приватизацію та ін.;

2. За забезпеченням на:

а) забезпечені заставою (майном, майновими правами, цінними паперами);

б) гарантовані (банками, фінансами чи майном третьої особи);

в) з іншим забезпеченням (поручительство, свідоцтво страхової організації);

г) незабезпечені (бланкові);

3. За ступенем ризику на:

а) стандартні кредити;

б) кредити з підвищеним ризиком;

4. За методами надання на:

а) кредити, що надаються у разовому порядку;

б) кредити, що надаються відповідно до кредитної лінії. Під кредитною лінією розуміється згода банку-кредитора надати кредит у майбутньому в розмірах, які не перевищують заздалегідь обумовлені розміри за певний проміжок

часу без проведення додаткових спеціальних переговорів;

в) гарантійні (із заздалегідь обумовленою датою надання, за потребою, із стягненням комісії за зобов'язання);

5. За строками погашення на:

а) кредити, що погашаються водночас;

б) кредити, що погашаються у розстрочку;

в) кредити, що погашаються достроково (на вимогу кредитора або за заявою позичальника);

г) кредити, що погашаються з регресією платежів;

д) кредити, що погашаються після обумовленого періоду (місяця, кварталу).

Процес банківського кредитування здійснюється на принципах забезпеченості, повернення, строковості, платності та цільової спрямованості.

Принцип забезпеченості кредиту передбачає наявність у банку права для захисту своїх інтересів, недопущення збитків від неповернення боргу через неплатоспроможність позичальника. Принципи повернення, строковості та платності означають, що кредит має бути повернений позичальником банкові у визначений у кредитному договорі строк з відповідною платою за його користування. Цільовий характер використання передбачає вкладення позичкових коштів з конкретною метою, визначеною кредитним договором x10б сю 56-59ї.

Комерційний кредит є товарною формою кредиту, яка визначає відносини з питань перерозподілу матеріальних фондів і характеризує кредитну угоду між двома суб'єктами господарської діяльності. Учасники кредитних відносин при комерційному кредиті регулюють свої стосунки і можуть використовувати платіжні засоби у вигляді векселів.

Погашення комерційного кредиту може здійснюватися шляхом:

- оплати боржником за векселем;
- передачі векселя відповідно до чинного законодавства іншій юридичній особі (крім банків та інших кредитних установ);
- переоформлення комерційного кредиту на банківський [9, с. 45-49].

Лізинговий кредит - це відносини між юридичними особами, які виникають

у разі оренди майна і супроводжуються укладенням лізингової угоди. Іпотечний кредит - це особливий вид відносин з приводу надання кредитів під заставу нерухомого майна.

Консорціумний кредит - це форма кредиту, що надається банківським консорціумом шляхом:

а) акумулювання кредитних ресурсів у визначеному банку з подальшим наданням кредиту позичальникам;

б) гарантування загальної суми кредиту провідним банком або групою банків;

в) зміни гарантованих банками - учасниками квот кредитних ресурсів за рахунок залучення інших банків для участі в консорціумній операції.

Банкам забороняється прямо чи опосередковано надавати кредити для придбання власних цінних паперів. Використовувати цінні папери власної емісії для забезпечення кредитів можна лише з дозволу Національного банку України.

Банк зобов'язаний при наданні кредитів додержуватись основних принципів кредитування, у тому числі перевіряти кредитоспроможність позичальників та наявність забезпечення кредитів, додержуватись встановлених Національним банком України вимог щодо концентрації ризиків [15, с. 88-89].

Банк не може надавати кредити під процент, ставка якого є нижчою від процентної ставки за кредитами, які бере сам банк, і процентної ставки, що виплачується ним за депозитами. Виняток можна робити лише у разі, якщо при здійсненні такої операції банк не матиме збитків.

Банк має право видавати бланкові кредити за умов додержання економічних нормативів.

Надання безпроцентних кредитів забороняється, за винятком передбачених законом випадків.

У разі несвоєчасного погашення кредиту або процентів за його користування банк має право видати наказ про примусову оплату боргового зобов'язання, якщо це передбачено угодою.

Банки здійснюють кредитування підприємств та організацій на договірних

умовах шляхом укладення кредитних договорів. Відповідно до Положення про кредитування ці договори укладаються у письмовій формі як шляхом складання одного документа, підписаного кредитором та позичальником, так і шляхом обміну листами, телеграмами, телефонограмами.

До умов кредитного договору можна віднести: об'єкти кредитування; розмір кредиту; умови видачі та погашення позички; процентні ставки за користування кредитом та порядок сплати процентів; умови здійснення банківського контролю за використанням коштів; способи забезпечення виконання зобов'язань за договором клієнтом; майнова відповідальність за порушення умов договору тощо.

Якщо резидент-позичальник є державним підприємством, йому необхідно додатково подати клопотання відповідного державного органу про отримання кредиту, а якщо кредитною угодою передбачена застава майна - письмову згоду органу, уповноваженого управляти цим майном, на передачу його в заставу. Уповноважений банк для одержання свідоцтва про реєстрацію подає до Національного банку України клопотання банку та кредитну угоду з нерезидентом з графіком погашення заборгованості за кредитом. Індивідуальна ліцензія чи свідоцтво про реєстрацію видається резиденту-позичальнику для реалізації тільки одного кредитного проекту і не може бути підставою для залучення іншого проекту чи збільшення суми кредиту та здійснення інших валютних операцій [17, с. 158-159].

Індивідуальна ліцензія дійсна на весь час користування кредитом, якщо протягом 60 днів з дати її видачі позичальник одержав кредит повністю або його частку. За неможливості з поважних причин розпочати освоєння кредиту в цей термін резидент-позичальник може звернутися до Національного банку України з обґрунтованим клопотанням про подовження строку дії індивідуальної ліцензії за умови подання позитивного клопотання уповноваженого банку з цього приводу.

Уповноваженому банку для отримання індивідуальної ліцензії на залучення кредитних ресурсів від іноземних банків-кореспондентів строком понад один рік необхідно подати Національному банку України клопотання і кредитну угоду з нерезидентом із зазначенням графіка погашення заборгованості за кредитом.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КРЕДИТНИХ ДОГОВОРІВ В УКРАЇНІ

2.1. Правові аспекти укладання кредитних договорів

Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» відносини банку з клієнтом регулюються законодавством України, нормативно-правовими актами Національного банку України та угодами (договорами) між клієнтом та банком. Враховуючи те, що кредитні правовідносини виникають на основі двосторонніх договорів, що містять взаємні права і обов'язки сторін і поєднують правову і економічну природу, надто важливими є умови дійсності цих угод. Відповідно до ст. 638 Цивільного Кодексу України, яка дублюється ч. 2 ст. 180 Господарського кодексу України договір є укладеним, якщо сторони в належній формі досягли згоди з усіх істотних умов договору.

Отже, першою вимогою до чинності кредитного договору є погодження сторонами усіх істотних умов кредитного договору. Вони встановлюються наступними нормативно-правовими актами: 1) Цивільним Кодексом України (статті 1048-1052, 1054); 2) Господарським Кодексом України (ст. 345); 3) Законом України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» (ст. 6). Відповідно до них істотними умовами виступають: мета, сума і строк кредиту, умови і порядок його видачі та погашення, види забезпечення зобов'язань позичальника, відсоткові ставки, порядок плати за кредит, порядок зміни і припинення дії договору, відповідальність сторін за невиконання або неналежне виконання умов договору. При цьому банк як сторона договору повинен додатково дотримуватися вимог статті 49 «Кредитні операції» закону України «Про банки і банківську діяльність»: «Банк зобов'язаний при наданні кредитів додержуватись основних принципів кредитування, у тому числі перевіряти кредитоспроможність позичальників та наявність забезпечення кредитів, додержуватись встановлених Національним банком України вимог щодо концентрації ризиків. Банк не може надавати кредити під процент, ставка якого є нижчою від процентної ставки за кредитами, які бере сам банк, і

процентної ставки, що виплачується ним по депозитах. Виняток можна робити лише у разі, якщо при здійсненні такої операції банк не матиме збитків» [1].

По-друге, кредитний договір має укладатися обов'язково у письмовій формі. Він повинен підписуватися особами, належним чином уповноваженими на це установчими документами, довіреністю і скріплюється печатками. Офіційним підтвердженням повноважень особи можуть слугувати документи, що підтверджують факт обрання або призначення керівників підприємства (укладання з ними контракту) та витяг зі Статуту, що встановлює його повноваження; інші документи, які згідно з законодавством підтверджують повноваження представників. При чому недодержання письмової форми тягне його нікчемність та не створює ніяких правових наслідків, окрім тих, що пов'язані з його нікчемністю.

По-третє, учасники кредитних правовідносин повинні мати необхідний об'єм цивільної дієздатності. Відповідно до статей 91, 92 Цивільного Кодексу України правоздатність юридичної особи виникає з моменту її створення, а набуває вона прав і обов'язків через свої органи, які діють у відповідності з установчими документами і законом. У відповідності зі ст. 34 ЦК України повну цивільну дієздатність має фізична особа, що досягла 18 років (загальні умови). Підтвердженням дієздатності осіб слугують офіційні документи: статут, свідоцтво про державну реєстрацію, довідка про внесення до ЄДРПОУ для юридичних осіб; паспорт громадянина України чи інший документ, що посвідчує громадянство відповідно до вимог Закону України „Про громадянство” - для фізичних осіб. Для фізичних осіб-підприємців - паспорт та свідоцтво про державну реєстрацію. Відповідно до ст. 50 ЦК України: «державна реєстрація фізичної особи-підприємця з видачею відповідного свідоцтва є необхідною умовою здійснення підприємницької діяльності». Надаються їх нотаріально посвідчені копії або копії, видані органом, що провів відповідну реєстрацію [4].

По-четверте, сторони у порядку, встановленому статтями 641-646 ЦК України та ст. 181 Господарського кодексу України погоджують вищезазначені істотні умови договору. Пропозицію укласти договір (оферту) може зробити

кожна із сторін майбутнього договору. Пропозиція укласти договір має містити істотні умови договору і виражати намір особи, яка її зробила, вважати себе зобов'язаною у разі її прийняття. Відповідь особи, якій адресована пропозиція укласти договір, про її прийняття (акцепт) повинна бути повною і безумовною. Якщо особа, яка одержала пропозицію укласти договір, у межах строку для відповіді вчинила дію відповідно до вказаних у пропозиції умов договору (відвантажила товари, надала послуги, виконала роботи, сплатила відповідну суму грошей тощо), яка засвідчує її бажання укласти договір, ця дія є прийняттям пропозиції, якщо інше не вказане в пропозиції укласти договір або не встановлено законом. Особа, яка прийняла пропозицію, може відкликати свою відповідь про її прийняття, повідомивши про це особу, яка зробила пропозицію укласти договір, до моменту або в момент одержання нею відповіді про прийняття пропозиції. Тому, договір є укладений після моменту одержання особою, яка направила пропозицію з усіма істотними умовами відповіді про її прийняття [12, с. 36-38].

По-п'яте, волевиявлення учасників угоди повинно бути вільним і відповідати їх внутрішній волі. Добровільність укладення кредитного договору виявляється у вільному обранні банку, до якого звертається клієнт, а також вирішення з банком питання про можливість оформлення відносин з цим клієнтом; добровільне погодження майбутніх прав і обов'язків сторін у рамках закону.

По-шосте, враховуючи підвищений ризик проведення кредитування, варто передбачити у договорі механізм забезпечення виконання позичальником своїх зобов'язань. Найбільш оптимальними формами слугують застава (іпотека) та банківська гарантія. Правовою основою їх застосування слугують: Цивільний та Земельний кодекси України, закони України «Про заставу», «Про іпотеку», «Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати», «Про іпотечні облігації». У разі неможливості їх застосування – використовується страхування ризику невиконання боржником грошового зобов'язання. Страхування приводиться у відповідності з Цивільним та Господарським кодексами України та законом України «Про страхування».

Порядок, строки, розмір страхового відшкодування та інші істотні умови, відповідно до зазначених норм погоджуються сторонами у встановленому порядку і письмово оформлюються.

Отже, погоджені у встановленому порядку та письмовій формі істотні умови кредитного договору гарантують дійсність укладеної між сторонами угоди. Зобов'язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору та вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, а за відсутності таких умов та вимог – відповідно до звичаїв ділового обороту або інших вимог, що звичайно ставляться [13, с. 98-99].

У разі, якщо в процесі реалізації взаємних прав і обов'язків за договором у однієї із сторін виникне обґрунтоване бажання змінити одну з істотних умов ця сторона повинна враховувати наступне. Відповідно до правил, закріплених у статтях 651-654 ЦК України та ст. 188 Господарського кодексу України зміна та розірвання господарських договорів в односторонньому порядку не допускаються, якщо інше не передбачено законом або договором. Сторона договору, яка вважає за необхідне змінити або розірвати договір, повинна надіслати пропозиції про це другій стороні за договором. Сторона, яка одержала пропозицію про зміну чи розірвання договору, у двадцятиденний строк після одержання пропозиції повідомляє другу сторону про результати її розгляду. У разі якщо сторони не досягли згоди щодо зміни (розірвання) договору або у разі неодержання відповіді у встановлений строк з урахуванням часу поштового обігу, заінтересована сторона має право передати спір на вирішення суду. Якщо судовим рішенням договір змінено або розірвано, договір вважається зміненим або розірваним з дня набрання чинності даного рішення, якщо іншого строку набрання чинності не встановлено за рішенням суду. У разі зміни договору зобов'язання сторін змінюються відповідно до змінених умов щодо предмета, місця, строків виконання тощо; у разі розірвання договору зобов'язання сторін припиняються з моменту досягнення домовленості про зміну або розірвання договору, якщо інше не встановлено договором чи не обумовлено характером його зміни. Зміна або розірвання договору вчинюється в такій самій формі, що й

договір, що змінюється або розривається, якщо інше не встановлено договором або законом чи не впливає із звичаїв ділового обороту.

При укладенні кредитних угод, як свідчить досвід клієнти досить часто не приділяють уваги санкціям за невиконання умов договору, що зумовлює негативні наслідки для останніх. Тому при підписанні угоди варто звернути на це особливу увагу, запропонувавши окремі пропозиції по їх зміні, реалізуючі своє право на свободу договору. Сучасний стан ринку банківських послуг, посилення конкуренції у цій сфері примусить банки проводити більш гнучку договірну політику. І останнє на чому слід зосередити увагу. Умови сплати штрафів та пені, які встановлюються в кредитному договорі повинні відповідати правилам статей 549-552 ЦК України, що варто перевіряти при їх погодженні. Відповідно до зазначених статей недопустимим є включення до умов договору можливості нарахування процентів на неустойку, навіть при наявності прострочення сплати попереднього платежу по кредиту і процентам відповідно до графіка. Тобто, пеня нараховується на кожен окрему суму несвоєчасно виконаного грошового зобов'язання, відповідно до графіку виконання договору [10, с. 65-69].

Актами цивільного законодавства не встановлено прямої заборони на обмеження строку нарахування пені. Стаття 549 лише встановлює, що неустойка обчислюється у відсотках від суми несвоєчасно виконаного грошового зобов'язання за кожен день прострочення виконання. У такому разі рекомендуємо, при реалізації свого права на вільне взаємне визначення умов договору обмежити шляхом погодження нарахування пені певним строком (наприклад: пеня нараховується з дня, коли боржник повинен був виконати грошове зобов'язання або його частину, але не більше ніж за 30 днів).

2.2. Правове регулювання відносин за кредитним договором

Процес акумуляції і перерозподілу тимчасово вільних ресурсів здійснюється за допомогою кредитів. З економічних позицій кредит можна охарактеризувати як суспільні відносини між кредитором і позичальником з приводу зворотного руху вартості, в яких відбувається передача кредитором позиченої вартості позичальникові на засадах зворотності й в інтересах суспільних потреб.

Кредитні правовідносини - це врегульовані нормами права самостійного виду відносини, що виникають при перерозподілі матеріальних фондів між учасниками майнового обороту з приводу надання коштів або товарно-матеріальних цінностей на певний строк або з відстрочкою платежу на умовах зворотності і платності у вигляді відсотків по кредиту [1].

Вимоги до форми і порядку укладення (зміни, розірвання) кредитних договорів передбачені ст. 6 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 р. Відповідно до ст. 345 Господарського кодексу України кредитний договір укладається між позичальником і кредитором у письмовій формі. У ньому визначаються мета, сума і строк кредиту, умови і порядок його видачі та погашення, види забезпечення зобов'язань позичальника, відсоткові ставки, порядок плати за кредит, обов'язки, права і відповідальність сторін щодо видачі та погашення кредиту. Кредитний договір не може змінюватися в односторонньому порядку.

Порядок укладення і вимоги до договорів банківського кредиту закріплені в Господарському кодексі України, Положенні НБУ «Про кредитування», затвердженому постановою Правління НБУ від 28.09.1995 р. № 246. Для одержання кредиту позичальник надає в банк клопотання (заявку), установчі документи, довідки банків про залишки коштів на рахунках і наявність заборгованості по кредитах, техніко-економічне обґрунтування потреби в кредиті і джерелах його погашення.

Для зниження ступеня ризику банк надає кредит позичальникові за наявності гарантії платоспроможного суб'єкта господарювання чи поручительства іншого банку, під заставу належного позичальникові майна, під інші гарантії. З цією метою банк має право попередньо вивчити стан господарської діяльності позичальника, його платоспроможність та спрогнозувати ризик непогашення кредиту.

Договір банківського кредиту є консенсуальним і двосторонньо зобов'язуючим.

Суб'єктами кредитних відносин можуть бути юридичні і фізичні особи. Кредитор - це суб'єкт кредитних відносин, який надає кредити позичальнику у тимчасове користування. Позичальниками є юридичні і фізичні особи, які відчують недостачу власних коштів і отримали у тимчасове користування грошові кошти на умовах зворотності, платності, строковості.

Об'єкт кредитування властивий усім формам і видам кредиту — витрати, потреби, кредитування яких не заборонене законом [18, с. 69-74].

У Законі України «Про оподаткування прибутку підприємств» товарний кредит визначається як передача товару у власність на умовах відстрочки кінцевого розрахунку на певний строк і під відсоток; кредиту грошовій формі - це кредит, наданий, як правило, кредитною установою на договірній основі наявними або безготівковими коштами на умовах зворотності, терміновості і платності. У законах України «Про фінансові послуги і державне регулювання ринків фінансових послуг», «Про оподаткування прибутку підприємств» кредиту грошовій формі, як виключна функція банків і небанківських кредитних установ (ломбардів, кредитних спілок та ін.), називається фінансовим кредитом.

Згідно з п. 2 Положення НБУ «Про кредитування» існують такі види кредитів: банківський, комерційний, лізинговий, іпотечний, бланковий, консорціумний, споживчий тощо.

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про банки і банківську діяльність» банківський кредит - це будь-яке зобов'язання банку надати визначену суму грошей, будь-яка гарантія, будь-яке зобов'язання придбати право вимоги боргу,

будь-яке продовження терміну боргу, що надано в обмін на зобов'язання боржника повернути заборгованість і сплатити відсотки із суми заборгованості.

Згідно з п. 13 Положення НБУ «Про кредитування» жоден із виданих кредитів не може перевищувати 25% власних коштів банку. Загальний розмір виданих кредитів не може перевищувати восьмикратного розміру власних коштів банку. Відповідно до п. 21 зазначеного Положення забороняється надання кредитів на покриття збитків господарської діяльності позичальника, а також на формування й збільшення статутного фонду банків та інших господарських товариств.

Комерційний кредит— це товарна форма кредиту. Учасники кредитних відносин при комерційному кредиті регулюють свої господарські відносини і можуть створювати платіжні засоби у вигляді векселів — зобов'язань боржника сплатити кредиторі зазначену суму у визначений термін [5].

Комерційний кредит може оформлюватися за допомогою векселя або укладення договору.

Лізинговий кредит - це відносини між суб'єктами лізингу, які виникають у разі оренди майна і супроводжуються укладенням лізингової угоди. Лізинг є формою майнового кредиту.

Іпотечний кредит — особливий вид економічних відносин з приводу надання кредитів під заставу нерухомого майна. Кредиторами з іпотеки можуть бути іпотечні банки або спеціальні іпотечні компанії, а також комерційні банки.

Споживчий кредит - кредит, який надається фізичним особам —резидентам України на придбання споживчих товарів та послуг.

Розмір кредиту визначається, виходячи з вартості товарів і послуг, які є об'єктом кредитування, а також в межах вартості майна, майнових прав, які можуть бути передані банку в забезпечення фізичною особою та сумою її поточних доходів, за винятком обов'язкових платежів.

Бланковий кредит — це кредит, що надається банком тільки в межах наявних власних коштів (без застави майна чи інших видів забезпечення - тільки під зобов'язання повернути кредит) із застосуванням підвищеної відсоткової

ставки надійним позичальникам, які мають стабільні джерела погашення кредиту і перевірений авторитет у банківських колах.

Консорціумний кредит — такий вид кредиту, що надається позичальнику банківським консорціумом шляхом:

- а) акумулювання кредитних ресурсів у визначеному банку з подальшим наданням кредитів суб'єктам господарської діяльності;
- б) гарантування загальної суми кредиту провідним банком або групою банків;
- в) зміни гарантованих банками-учасниками квот кредитних ресурсів за рахунок залучення інших банків для участі в консорціумній операції.

Овердрафт — банк зобов'язується надавати позичальнику грошові кошти в кредит шляхом оплати з поточного рахунка позичальника розрахункових документів на суму, що перевищує залишок власних коштів позичальника на рахунку, у межах ліміту, визначеного кредитним договором.

Контокорентний кредит - такий вид кредиту, при якому банк бере на себе оплату всіх поточних зобов'язань клієнта незалежно від залишку на поточному рахунку протягом визначеного терміну і враховує свої вимоги до клієнта на спеціальному рахунку. Погашенню підлягає сума, обчислена в результаті заліку взаємних вимог банку й клієнта на визначену дату. На відміну від овердрафту при контокорентному кредиті протягом обумовленого сторонами терміну не відбувається нарахування плати за кожен одиничний випадок перевитрати суми залишку на рахунку.

Форфейтинг — кредитування експортера шляхом купівлі зі знижкою спеціалізованою фірмою-форфейтером векселів, виданих (акцептованих) імпортером. Форфейтер приймає на себе комерційний ризик, пов'язаний з неплатоспроможністю імпортера. Особливість форфейтинга полягає в тому, що при купівлі векселя дисконт є визначеною сумою і протягом усього терміну кредитування не змінюється, незважаючи на зміну кредитних процентних ставок на ринку капіталів [14, с. 98-99].

2.3. Законодавчі колізії регулювання кредитних договорів в Україні

Чинне законодавство України має досить серйозні прогалини та істотні суперечності правових норм у регулюванні правовідносин, що виникають під час укладання кредитних договорів. Серед них, наприклад, неврегульованість режиму банківської таємниці, механізму компенсації моральної шкоди за порушення прав сторін, механізму повернення грошей, наданих кредитором (банківською установою) позичальникам, недосконалість звернення стягнення на заставне нерухоме майно, продаж заставного майна на аукціонах тощо. Ці обставини, а також велика кількість позовів до судових інстанцій у зв'язку з порушеннями учасниками правовідносин зобов'язань під час невиконання та невідповідного виконання умов кредитного договору свідчать про необхідність проведення наукових досліджень з проблем, що постають під час регулювання окремого цивільно-правового інституту, а саме кредитного договору.

Нині, у зв'язку з виданням низки нових нормативно-правових актів активізуються відносини, що ґрунтуються на договорах іпотеки, лізингу, різних видів кредитування, які викликають дедалі більший інтерес у населення.

Диспозитивні норми чинного законодавства України дозволяють визначити в договорі практично будь-які умови, що в багатьох випадках зводять до мінімуму можливу відповідальність банків перед клієнтами (позичальниками). Водночас банки також не захищені від порушення своїх інтересів [7].

Велика завантаженість судових інстанцій, відсутність досить чіткого регулювання судової системи, жорсткі рамки нормативно-правових актів подеколи зумовлюють неможливість надання фінансових послуг кредитними організаціями, а в разі їх надання є ймовірність виникнення труднощів з поверненням коштів під час порушення контрагентом своїх зобов'язань.

У зв'язку з цим необхідно вдосконалити чинне законодавство України, що регулює механізм реалізації кредитного договору з метою його ефективного застосування.

Так, ст. 55 Закону України «Про банки та банківську діяльність» визначає регулювання відносин банку з клієнтом, а саме:

– відносини банку з клієнтом регулюються законодавством України, нормативно-правовими актами Національного банку України та угодами (договорами) між клієнтом та банком;

– банк зобов'язаний докладати максимальних зусиль для уникнення конфлікту інтересів працівників банку і клієнтів, а також конфлікту інтересів клієнтів банку;

– банкам забороняється вимагати від клієнта придбання будь-яких товарів чи послуг від банку або від спорідненої чи пов'язаної особи банку як обов'язкову умову надання банківських послуг;

– банкам забороняється в односторонньому порядку змінювати умови укладених з клієнтами договорів, зокрема, збільшувати розмір відсоткової ставки за кредитними договорами або зменшувати її розмір за договорами банківського вкладу (крім вкладу на вимогу), за винятком випадків, установлених законом [12, с. 45-49].

Зважаючи на останнє положення щодо змін умов кредитних договорів з боку банківських установ, не можемо погодитися з їх діями протягом останніх років. Як свідчить судова практика щодо розгляду справ із визнання кредитних договорів недійсними протягом останніх 10 років, спостерігається тенденція порушень умов кредитних договорів саме банківськими установами.

Після узагальнення судової практики Верховним Судом України (надалі – ВСУ), з'ясовано, що певну складність для судів становлять справи щодо правомірності підвищення відсоткової ставки згідно з ч. 2 ст. 1056 та ст. 1061 Цивільного Кодексу України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заборони банкам змінювати умови договору банківського вкладу та кредитного договору в односторонньому порядку» № 661 від 12 грудня 2008 р. Цим нормативним документом передбачено, що встановлений кредитним договором розмір відсотків не може бути збільшений банком в односторонньому порядку, а також,

що умова договору банківського вкладу щодо права банку змінювати розмір відсотків на строковий вклад в односторонньому порядку є нікчемною. Проте, як убачається з матеріалів справ, банки надсилали повідомлення про підвищення відсотків за кредитним договором із січня–лютого 2009 року з посиланням, зокрема, на те, що ще в грудні 2008 року банком прийнято таке рішення, і на його підставі зроблено перерахунки відсотків за договором.

Тут же ВСУ наголошує, що суди мають зважати на таке:

– беручи до уваги закріплений Конституцією України принцип незворотності дії в часі законів та інших нормативно-правових актів (ч. 1 ст. 58), усі рішення банку в будь-якій формі (постанова, рішення, інформаційний лист) щодо підвищення відсоткової ставки в односторонньому порядку після 10 січня 2009 року є неправомірними (Рішення Конституційного Суду України від 9 лютого 1999 р. № 1-рп/99 у справі за конституційним зверненням Національного банку України щодо офіційного тлумачення положення ч. 1 ст. 58 Конституції України (справа про зворотну дію в часі законів та інших нормативно-правових актів));

– належним повідомленням боржника про підвищення відсоткової ставки за кредитом є спосіб, визначений сторонами в договорі. Банк має довести, що він повідомив боржника в належний спосіб. На підтвердження доведеності цього факту суд, на нашу думку, може використовувати положення ЦПК, що стосуються процедури направлення повісток і повідомлень (так званий локальний предмет доказування);

– неправомірною є зміна відсоткової ставки навіть у разі належного повідомлення, якщо договором чітко передбачено підписання в таких випадках додаткової угоди;

– потрібно також враховувати поведінку сторін після прийняття рішення банком щодо зміни відсоткової ставки, зважаючи на положення цивільного законодавства про укладення та зміну договору, зокрема:

а) якщо боржник сплачує відсотки за новою ставкою, то пропозицію слід вважати прийнятою і правочин – учиненим, враховуючи частини 2, 3 ст. 205, ч. 2

ст. 642 ЦК (навіть за відсутності доказів про належне повідомлення боржника), бо фактичні дії свідчать про прийняття пропозиції;

б) якщо боржник сплачує відсотки за попередньою ставкою та не вчиняв інших дій щодо прийняття пропозиції, то це свідчить про відсутність домовленості й у такому разі слід дотримуватися умов договору.

Так, Голосіївський районний суд м. Києва рішенням від 21 вересня 2009 року задовольнив позов Г. та визнав незаконними дії АКБСР «Укрсоцбанк» щодо підвищення відсоткових ставок за кредитними договорами, зобов'язав банк перерахувати здійснені платежі, зарахувавши їх на погашення кредиту. Верховний Суд України ухвалою від 2 червня 2010 року скасував рішення Апеляційного суду м. Києва від 10 грудня 2009 року, яким рішення першої інстанції скасовано та відмовлено в позові, залишивши без змін рішення місцевого суду. Суд касаційної інстанції виходив із того, що 21 жовтня 2008 року банк надіслав позивачці листи з пропозицією підписати додаткові угоди про підвищення відсоткових ставок за кожним кредитом. Проте Г. такі пропозиції не прийняла, угоди не підписала, продовжувала сплачувати відсотки згідно з первинними умовами договорів й одночасно звернулася до банку з проханням надати обґрунтування причин підвищення відсоткових ставок, оскільки на порушення умов договору в надісланих їй листах не містилося такого мотивування, на що відповіді не отримала [3].

Згідно зі ст. 1054 Цивільного Кодексу України (надалі – ЦК України) за кредитним договором банк або інша фінансова установа (кредитодавець) зобов'язується надати кошти (кредит) позичальникові в розмірі та на умовах, установлених договором, а позичальник зобов'язується повернути кредит та сплатити проценти. Як указано в законі, до кредитного договору застосовуються правила, передбачені ЦК України щодо договору позики, якщо інше не передбачене правилами про кредит і не впливає із суті кредитного договору (ч. 2 ст.1054 ЦК України). З огляду на це всі правила, які стосуються відсотків за договором позики, обов'язків позичальника з повернення суми боргу, наслідків порушення позичальником договору позики, наслідків втрати забезпечення

виконання зобов'язань позичальником, цільового характеру позики, вексельного оформлення позикових відносин, поширюються на положення кредитного договору, позаяк інше законом не визначене і не впливає із суті договору.

Слід зазначити, що кредитний договір є консенсуальним і двосторонньо зобов'язальним, також ст. 1054 ЦК України розглядає кредитний договір як правочин, з якого одночасно виникають обов'язки банку видати кредит, а позичальника його повернути. Крім того, сторони за кредитним договором чітко визначені в законі: банк або інша фінансова установа (кредитодавець), що має ліцензію Національного банку України на всі або окремі банківські операції, і позичальник, який одержує кошти для підприємницьких чи споживчих цілей.

Вважається, що для характеристики кредитного договору істотним є питання про те, якою мірою юридично пов'язані, з однієї сторони, кредитодавець своїм зобов'язанням надати кредит, та з другої – позичальник своїм зобов'язанням прийняти надане кредитодавцем. Обов'язок надати кредит підлягає виконанню кредитодавцем на умовах, передбачених договором, і в разі порушення цього обов'язку він несе перед боржником (позичальником) відповідальність, установлену законом і договором. Виконання такого обов'язку тягне за собою початок нарахування відсотків за надану грошову суму, що слугує однією з підстав для витребування повернення цієї суми кредитодавцем. Відмова кредитодавця від виконання цього обов'язку допускається за наявності обставин, які свідчать про те, що надана позичальникові сума не буде своєчасно повернута (ч. 1 ст. 1056 ЦК України) [2].

До таких обставин можна віднести, наприклад, наявність у позичальника незадовільної структури платіжного балансу (неплатоспроможність). Підставою для відмови від подальшого кредитування позичальника є і порушення останнім передбаченого договором обов'язку цільового використання кредиту (ч. 3 ст. 1056 ЦК України). На відміну від кредитодавця позичальник менш жорстко пов'язаний своїми обов'язками, що виникають із кредитного договору, до отримання суми позики. За загальним правилом позичальник має право відмовитися від одержання кредиту, попередньо повідомивши про це кредитора до встановленого договором

строку надання кредиту (п. 2 ст. 1056 ЦК України). З цього правила законом, іншими нормативно-правовими актами або договором можуть бути зроблені винятки. Кредитний договір, під страхом його абсолютної недійсності (нікчемності), має бути укладений у письмовій формі (ст. 1055 ЦК України).

У сучасній юридичній практиці є припустимим укладення кредитного договору за допомогою електронних торговельних систем, без оформлення договору на паперовому носії, а також з використанням факсимільного відтворення підпису шляхом механічного або іншого копіювання, електронно-цифрового підпису або іншого аналога.

У зв'язку з виникненням нових форм кредитування, пов'язаних із он-лайн-трейдингом або он-лайн-кредитуванням, виникають певні технічні труднощі, оскільки інтернет-трейдинг та он-лайн-кредитування передбачають передачу даних електронним способом, а це потребує додаткових гарантій щодо збереження даних повідомлення і насамперед даних про банківський рахунок користувача.

Необхідно також розв'язувати проблему оформлення документів, які повинні мати доказову силу в суді. Ця проблема може бути розв'язана шляхом використання користувачами—фізичними особами електронно-цифрового підпису (ЕЦП).

Сьогодні сфера застосування ЕЦП для фізичних осіб є вкрай обмеженою.

Так, Закон України «Про електронний цифровий підпис» визначає, що електронним підписом є дані в електронній формі, які додаються до інших електронних даних або логічно з ними пов'язані та призначені для ідентифікації підписувача цих даних [11, с. 98-100].

Незважаючи на прийняття Закону України «Про електронний цифровий підпис», через відсутність відповідної інфраструктури ЕЦП використовується тільки в корпоративних мережах, переважно юридичними особами, а інформаційна система ЕЦП загального користування не створена й досі.

У кредитному договорі обов'язково має бути зазначено попередні умови надання кредиту (оформлення застав, гарантій, поруки, фінансованих договорів

або контрактів, відкриття акредитивів під час фінансування експортних проектів та ін.).

Остаточний текст кредитної документації в трьох примірниках (два – для банку, один – для позичальника) реєструється в журналі реєстрації кредитних договорів і передається на підписання позичальнику. За необхідності державної реєстрації та нотаріального посвідчення кількість примірників кредитної документації збільшують. Підписи й печатки на документах мають бути звірені з карткою підписів позичальника, яка оформляється на підставі Інструкції про ведення касових операцій банками в Україні.

ВИСНОВКИ

На підставі аналізу історичних джерел доведено, що на сьогодні, значна низка прийнятих законодавчих актів, не дивлячись на максимальну зарегульованість вказаних відносин, не може забезпечити постійного та належного захисту прав позичальників чи кредиторів, оскільки в цих нормативно-правових актах чітко не зазначено дієвих і практичних механізмів захисту позичальників (верхніх меж відсотків, за яких умов відсоток може бути змінений і наскільки; який порядок звернення стягнення на майно в разі неможливості подальшого погашення боргу; чи мають право банки та інші кредитні установи передавати інформацію щодо боржників до колекторних установ тощо), механізми захисту банків та інших кредитних установ, які є учасниками кредитних відносин.

Відносини за кредитним договором \square це врегульовані нормами цивільного права відносини, що носять самостійний характер, виникають на підставі кредитного договору між банками, іншими суб'єктами, які мають право надавати кредит (кредитодавцями), та фізичними чи юридичними особами (позичальниками), які відповідають вимогам, що пред'являються кредитором до позичальників, та передбачають передачу грошових коштів на визначений строк на умовах строковості, поверненості та оплатності у вигляді відсотків за кредитом.

Відносини за кредитним договором поділяються на певні групи:

– залежно від загальноприйнятих груп класифікації цивільно-правових відносин відносини за кредитним договором є: відносними, регулятивними, зобов'язальними, активними, строковими, майновими;

– залежно від виду кредиту, який надається, вказані відносини поділяються на:

а) відносини, які виникають у зв'язку з наданням чи отриманням комерційного кредиту;

б) відносини щодо банківського кредитування;

в) відносини щодо міжнародного кредиту;

г) відносини щодо державного кредиту;

– залежно від специфіки відносини за кредитним договором поділяються на відносини, в яких позичальником виступає фізична особа, юридична особа, незалежно від організаційно-правової форми; банківські установи та небанківські фінансово-кредитні установи (кредитні спілки, ломбарди) та держава;

– за строком дії кредитного договору відносини поділяються на короткострокові, середньострокові, довгострокові.

З метою недопущення зловживання кредитними установами своїми правами кредитодавця, існують засоби державно-правового регулювання відносин за кредитним договором, які дисциплінують учасників відносин на всіх їх стадіях.

Оскільки відносини за кредитним договором є цивільно-правовими відносинами, в їх регулюванні пріоритетними є методи цивільного права, які характеризуються юридичною рівністю сторін, майновою самостійністю та диспозитивністю. Імперативний метод виражається в тому, що законодавець, шляхом прийняття нормативно-правових актів, впливає на ймовірність виникнення, зміну чи припинення зазначених відносин.

Як юридичний факт договір належить до правомірних дій, що вчиняються з волі його учасників і спрямовуються на виникнення, зміну чи припинення цивільних прав та обов'язків. Проте роль договору не обмежується тільки тим, що він впливає на динаміку цивільних правовідносин (породжує, змінює або припиняє їх), а й відповідно до вимог законодавства, звичаїв ділового обороту, вимог розумності, добросовісності та справедливості визначає зміст конкретних прав та обов'язків учасників договірної зобов'язання. У цьому розумінні договір виступає засобом регулювання поведінки сторін у цивільних правовідносинах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР: за станом на 06.10.2013 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV: за станом на 04.07.2013 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.
3. Господарський Кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
4. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2001. – № 5–6. – Ст. 30.
5. Про електронний цифровий підпис: Закон України від від 22.05.2003 р. № 852-IV // Відомості Верховної Ради уРСР (ВВР). – 2003. – № 36. – Ст. 276.
6. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 р. № 1023-XII // Відомості Верховної Ради уРСР (ВВР). – 1991. – № 30. – Ст. 379.
7. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 № 2664-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2002. – № 1. – С. 1.
8. Андросов С. М. Забезпечення виконання господарських зобов'язань у сфері банківського кредитування: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04 / С. М. Андросов ; НАН України. Ін-т екон.-прав. дослідж. – Донецьк, 2008. – 18 с.
9. Вінник О.М. Господарське право Навчальний посібник. - К. : Правова єдність, 2009.- 766 с.
10. Глібко С.В. Деякі питання регламентування надання банками споживчих кредитів /С.В. Глібко // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – 2008. – Вип. 15. – С. 78–87.
11. Господарське право [Текст] : підручник / за заг. ред.: Д. В. Задихайло, В. М. Пашков ; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Я. Мудрого". - Х. : Право, 2012. - 696 с.

12. Дерев'янюк Б.В. Правове регулювання захисту прав суб'єктів господарювання: Навч. посібник. — Донецьк : Видавничий дім «Кальміус», 2013. — 147 с.

13. Зельдіна О.Р., Хрімлі О.Г. Судовий захист прав суб'єктів підприємництва: теоретичні та практичні аспекти: Монографія. - К.: Юрінком Інтер, 2015. - 176 с.

14. Мачуський В.В. (ред.) Правове регулювання господарської діяльності: Навч. посіб. [В. В. Мачуський, Л. О. Кожура, Ю. В. Сагайдак та ін.] ; за заг. Ред. Доц., К.Ю.Н. В. В. Мачуського. — К. : КНЕУ, 2015. — 152 с.

15. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: / О. А. Беяневич, О. М. Вінник, В. С. Щербина [та ін.]; / за заг. ред. Г. Л. Знаменського, В. С. Щербини. — 3-тє вид., переробл. і допов. — К. : Юрінком Інтер, 2012 . — 776 с.

16. Несинова С.В. (ред.) Господарське право України: Навчальний посібник / Несинова С.В., Воронко В.С., Чебикіна Т.С. за заг. ред. С. В. Несиної. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 564 с.

17. Опришко В.Ф., Хатнюк Н.С. Господарське право: підручник: у 2 ч. Ч.1. – К. : КНЕУ, 2011. — 507 с.

18. Поєдинок В.В. (упор.) Проблеми розвитку науки господарського права і вдосконалення господарського законодавства: Матеріали круглого столу (м. Київ, 4 грудня 2015 р.) – К. : Вид-во Ліра-К, 2015. – 254 с.

19. Торкатюк В.І. (ред.) Правове регулювання господарсько-фінансової діяльності підприємства: Монографія / В. І. Торкатюк, Г. В. Стадник, А. Л. Шутенко та ін.; за заг. ред. В. І. Торкатюка; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2011. – 346 с.

20. Щербина В.С. Господарське право: Підручник / В.С.Щербина. — 4-те вид., перероб. і допов. — К.: Юрінком Інтер, 2009. — 640 с.